

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת תרומה

צִדְקָה תַּעֲשֶׂה לַתּוֹכָהּ – תְּרוּמָה

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם – מִקְדָּשׁ אוּ מִשְׁכָּן?

השבת נזְפָה ב"ה, לקרוא בפרשת **תְּרוּמָה**, המהווה כמעט כולה, מעין מפרט טכני להקמת המשכן. הפרשה פותחת תחילה בציווי "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", ורק אחר כך מובאת הסיבה שלשמה נועד מבצע ההתרמה, "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם". אך מייד בפסוק שאחריו מופיע הציווי, "כָּל־אִשֶּׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹתַי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹתַי כָּל כְּלָיו וְכֹן תַּעֲשׂוּ", והמקדָּשׁ כמו הופך להיות **מִשְׁכָּן**. בפרשיות הבאות מתוספים והולכים השמות: '**מִשְׁכָּן הָעֵדוּת**', '**אֹהֶל הָעֵדוּת**', '**אֹהֶל מוֹעֵד**' ועד כדי הצירוף '**מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד**'. ביוזענו שהשם מייצג את מהותו של העצם הנושא אותו, חשוב לנו להבין האם כל השמות שהוזכרו לעיל, מייצגים את אותו המשכן, ואם מדובר באותו המשכן, מדוע ניתנו לו שמות שונים, ומה הם באים להביע?

כאשר הסתיימה מלאכת הקמת המשכן, "וַיִּכַּס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן", עד כדי כך ש"ולא יכל משׁה לבוא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן". כדי להשיב על השאלות הנ"ל, עלינו לפתוח צוהר מבעד לענן, ולנסות להבין מה המטרה שלשמה הוקם ה**מִשְׁכָּן**. לדברי רש"י, ההוראה להקים את ה**מִשְׁכָּן** ניתנה למשה רבינו ביום האחרון להיות על הר סיני, בטרם ירד עם הלוחות השְׁנִיִּים. מדובר ביום הכיפורים בו הקב"ה סולח לעם ישראל על חטא העגל. לאחר חטא העגל הודיע הקב"ה למשה, "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגִרְשִׁיתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי הַחֲמִירִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרָזִי הַחַיִּי וְהַיְבוּסִי". בשורה זו אינה משמחת, כפי שמובן מהמשך הדברים, "כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם קִשָּׁה עָרַף אֶתְּךָ פֶּן אֶכְלָךְ בְּדָרְךָ". הקב"ה כמו "שומר מרחק" מעם ישראל, כדי שעם ישראל לא יפגע מקירבת היתר אל הקדושה, קירבה המהווה סיכון, במקרה של התנהגות שאינה הולמת את הקדושה המתחייבת. וכתוצאה מכך, "וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁתוּ אִישׁ עֵדִיו עָלָיו". משה רבינו, הרועה הנאמן, אינו מקבל את הגזירה וכמו מתריס בפני הקב"ה, "אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה". משה מזכיר לקב"ה שעם ישראל הוא העם הנבחר של הקב"ה, הרוצה להיות מופרש ומובדל מהבלי הגויים, ומקודש לקב"ה, "וַיִּפְּלִינוּ (נהיה מובדלים) אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". ובאיזו צורה יבוא הדבר, לידי ביטוי? "הֲלוֹא בְּלִקְחֶךָ עָמְנוּ"!

מעמד הר סיני ומתן תורה נמשלו לטקס של קידושין שנערך בין הקב"ה – החתן, ובין עם ישראל – הכלה. והנה במעשה העגל, עם ישראל כמו שוכח חלילה את הקב"ה ומחפש לו אלוקים אחרים. כאשר איש ואישה מחליטים לבנות להם בית בישראל, הדבר נעשה בשני שלבים. השלב הראשון הוא הקידושין, ובלשון התורה 'אירוסין', והשלב השני הוא הנישואין. כיום נעשה קניין הקידושין באמצעות טבעת שהחתן נותן לכלה, ובאמירת "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל". שלב זה כמו מפריש ומבדיל את הכלה לבעלה, ואוסר אותה לאחרים. שלב הנישואין היה נערך במועד מאוחר יותר (לאחר כשנים עשר חודש), לאחר שהחתן דאג להכין בית למגורים ומקור לפרנסה. אז הוא היה נושא את הכלה מבית אביה אל ביתו, לחיים משותפים. כיום נערך שלב זה באותו היום, תחת החופה, באמירת שבע ברכות על כוס יין, ובא לידי ביטוי גם בכניסתם של החתן והכלה ל'חדר הייחוד' המהווה מעין בית זמני בעבורם. עם ישראל, הכלה שנתקדשה במעמד הר סיני, חשה שהזיווג כמו עלה על שרטון חלילה, והחתן אינו רוצה לדור עימה. אומנם החתן אינו נותן לה גט, אך למעשה הוא מדיר את רגליו מקרבתה, וכל העמים האחרים שמחים לאידה. ואז, הקב"ה מתרצה ומבקש "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". המילה **מִקְדָּשׁ** כמו מרמזת על כך שעם ישראל צריך לקבל על עצמו את **קדושת הקידושין** למעשה, ולתקן הקלקולים שנעשו. בכך כמו נוצר מקום ל-'**וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם**', לשלב הנישואין של הקמת הבית המשותף, ה**מִשְׁכָּן**. כעת ניתן גם להבין מדוע קרוי המשכן גם "**מִשְׁכָּן הָעֵדוּת**", מכיוון שהקמתו וקיומו בתוך עם ישראל, כמו מעידים על כך שהקב"ה מחל לעם ישראל, וברית הנישואין שרירה וקיימת. עם ישראל הוא ביתו של הקב"ה.

זוהי המקום להעלות את שאלתו המפורסמת של הקב"ה, "כֹּה אָמַר ה' הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רִגְלֵי, אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי?" ואם כן, כיצד יכול **מִשְׁכָּן** "קטנטן", כמו זה שעם ישראל מצווה להקים, להוות **מִשְׁכָּן** לקב"ה? ואם מדובר בנישואין, יש מקום לשאול גם באשר לזהותו של הבנאי. דרכו של עולם, שהחתן הוא זה שבונה בית לכלתו, ונושא אותה לשם, לחיים משותפים. והנה, החתן דון, הלוא הוא הקב"ה, הכל יכול, פונה אל הכלה ומבקש ממנה לבנות לו משכן?! כדי להשיב, נעלה לשרשה של המילה **מִשְׁכָּן** – **ש.כ.נ**. מה משמעותו של שורש זה? בספר דניאל אנו מוצאים שורש ארמי, המורכב מאותן שלש אותיות – **כ.נ.ש**, שמשמעו לאסוף או לכנס. ואכן, בית הכנסת, המכונה גם "בית מקדש מעט", ומהווה חלופה בזעיר אנפין לבית המקדש, קרוי בארמית בי-כנישאת, בית התכנסות. גם אם יש לאדם מספר רב של נחלאות וברשותו בתים וארמונות, עדיין הוא בוחר לו בדרך כלל, מקום קטן יחסית, בו הוא "משתכן". זהו המקום שבו הוא בוחר להתכנס כאשר הוא רוצה להימצא בחיק משפחתו, או עם עצמו. במספר מקומות במקרא ניתן לראות שהפעולה לשכון, הולכת שלובת זרוע עם **לְבַטַח**, כמו שאנו רואים בבואתו של ירמיהו על ימות המשיח, "בְּיָמָיו תִּנְשָׁע הַיְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לְבַטַח".

שורשים אחרים של השורש **ש.כ.נ**, יכולים לסייע לנו בגילוי מאפיינים ייחודיים למשפחה זו. השורש **ש.כ.ב**, המורה על ההצטמצמות אל מקום בטוח יחסית, ומבודד. כאשר אדם ישן, הוא כמו מכונס בתוך עצמו, וגם תנוחתו מכווצת יותר בדרך כלל. השורש **ש.כ.ך** מלמד על הרוגע והשקט שאדם מחפש לו במשכנו, ההתנתקות מהרעש החיצוני ומהפעילות הסואנת. גם השורש **ש.כ.ח** מחזק את האפשרות של הנכנס אל תוך משכנו, כמו לשכוח את בעיות היומיום, את כל הדברים שהציקו לו בחוץ. הקב"ה הוא הבעלים של העולם כולו, כמו מלך שברשותו ארמון מפואר ובו היכלות ענק וחדרים רבים, המרוהטים בהידור רב. אך הקשר שלו עם הכלה, אמור לקבל קשר ייחודי שיהיה לרוחה, שהיא **תַּתְּוָה וְתַבְּנָהּ**. לכן אין הוא בונה בעצמו את חדר השינה, אלא נותן לכלה את

הכבוד לקבוע לו את המקום, להכין את המשכן הייחודי להם, חדר בו אין לאיש מלבדם דריסת רגל. ואז, השכינה האלוהית כמו מצמצמת את מקומה ומתכנסת לה אל תוך משכן שאורכו עשרים אמה ורחבו עשר אמות בלבד. וממקום זה, קורנת ומתפשטת לה ההארה האלוהית אל כל העולם כולו. ומחוץ לחדר הקטן, מוצבים להם הסממנים החיצוניים, המעידים מעל לכל ספק שזהו משכנו של המלך. כאן אנו מתוודעים לצד נוסף של **מִשְׁכַּן הָעֵדוּת**, כפי שהתורה מעידה, "כִּי עָנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעִינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם". המשכן **העיד** על הימצאותו של הקב"ה במחנה ישראל.

נשתדל להתייחס בעיקר לשני השמות "**מִשְׁכַּן הָעֵדוּת**" ו-"**אֹהֶל מוֹעֵד**". שני השמות מופיעים במתכונת של סמיכות, כשהסומך הראשון '**עֵדוּת**', וגם הסומך השני '**מוֹעֵד**', מכילים את האותיות **ע** ו-**ד**. באשר לשם '**אֹהֶל מוֹעֵד**', מבהיר הכתוב "פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד... אֲשֶׁר אֹנֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֵיכֶם שָׁם". שורשה של המילה '**מוֹעֵד**' הוא י.ע.ד. במשמעות של קביעת יעד, או תזמון של פגישה. המשכן הוא גם המקום בו **נועד** הקב"ה עם משה רבינו. לעומת זאת שורשן של המילים '**עֵדוּת**' ו-'**עֵד**' הוא **ע.ו.ד**. מהו עניינה של העדות, ומדוע היא קרויה בשם זה? קיים קשר מיוחד בין האותיות **ד** ו-**ע**. קשר זה בא לידי ביטוי מיוחד בשורשים **י.ד.ע**, **י.ע.ד** ו-**ע.ו.ד**. את הפועל **יָדַע** ניתן לחלק לשתיים **יָד-ע**. שורש זה מייצג בעצם שני איברים בגוף האדם, את ה**יָד** ואת ה**עֵינַי**. ה**עֵינַי** משמשת את החוש הגבוה ביותר, את חוש הראייה. המייצג את הראייה קדימה, את ההכרה ואת החכמה. ה**יָד** לעומת זאת, משמשת את החוש הנמוך ביותר, את חוש המישוש, ומייצגת את העשייה בידיים את היצירה.

בלשון הקודש משמעותה של ה**ידיעה**, היא חיבור, כפי שאנו רואים במופע הראשון של השורש בתורה, "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן". אך כדי ליצור חיבור אמיתי לא די במחשבה או ברגש, אלא יש צורך להביא לידי ביטוי גם בעשייה יזומה. בפעולת ה**ידיעה**, ה**יָד** מקדימה את ה**עֵינַי**. כדי להחכים ולרכוש דעת, על האדם לעשות שימוש בעיניו ולקרוא. אך לשם כך עליו להפעיל קודם לכן את **יָדוֹ**, לשלוף את הספר ואף לדפדף בו. האות **ד** נכתבת במילוי **כ-דָלֶת (=דָלֶת)**. ואכן כדי להיכנס פנימה אל הדעת, נדרשת הפתיחה של הדלת באמצעות ה**יָד**. קשר פנימי נוסף בין שני האיברים רמוז במצוות התפילין, "וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם". במצווה זו, לפני שאנו מניחים תפילין של ראש, עלינו לתקן את ה**יָד** ה"כהה" שלנו, את **יָד** שמאל. להבדיל מ**יָד** ימין, המייצגת את החסד והנתינה, **יָד** שמאל מייצגת את החולשה של רצון גשמי וטבעי, הרצון לקבל לעצמו. לכן אנו קושרים את **יָד** שמאל וכמו מגבילים תכונה זו, לפני שאנו מניחים תפילין של ראש. בקריאת שמע לעומת זאת, **יָד** ימין מכסה את העיניים ומסתירה את הצד הגשמי, למנוע הפרעות בתקשורת מצד ה**עֵינַי** הגשמית (ולא תתורו וְאֶחָרֵי לְבַבְכֶם וְאֶחָרֵי עֵינֵיכֶם). הדבר נועד גם כדי לאפשר לראייה שלנו לעלות מדרגה, ולעבור מה**עֵינַי** הגשמית ל**עֵינַי** הרוחנית.

העדות לעומת זאת, נגזרת מהשורש **ע.ו.ד** בו מקדימה ה**עֵינַי** את ה**יָד**. ואם ישאל השואל, הרי בשורש **ע.ו.ד** חסרה האות **י** וממילא אין כאן י'ד? התשובה לכך היא שהאות **י** והאות **ו** הן אותיות אחיות, המתחלפות זו בזו, כמו שאנו יכולים לראות במילים הבאות: **וְלֹד מְשׁוּרֵשׁ יָלֵד, מוֹשֵׁב מְשׁוּרֵשׁ יֹשֵׁב, להשיב מְשׁוּרֵשׁ שׁוֹב, להשיט מְשׁוּרֵשׁ שׁוֹט וכיו"ב**. אדם המוסר עדות על אירוע שקרה, אינו יזום מלכתחילה את הדברים. הוא היה במקום "במקרה", כשעיניו פקוחות, ואז לפתע נעשה מעשה לא צפוי (גניבה למשל). ה**עֵינַי** הרואה של העד, הקדימה במקרה זה את היד העושה מעשה (של הגנב), ונוצר פה חיבור של עדות. חיבור זה כמו מרומז באות **ו**, ו' החיבור, הקושרת ומחברת את עינו של העד לידי העושה, ע.ו.ד. אך תורתנו הקדושה קובעת, כי "אין עונשין אלא אם כן מזהירין". כלומר, שמתפקידו של העד גם להתרות בפושע, שאולי עושה זאת בשוגג או מחוסר ידיעה, ולהאיר את עיניו בדבר העבירה, שהוא עושה. רק אם התעלם הפושע מדברי ההתראה, ניתן להרשיעו ולהענישו בהתאם.

כאן בא השורש ע.ו.ד כמו לרמוז לנו שיש בדברי העדות להרשיע, אם המשיך הפושע **עוד** במעשהו, לאחר שהוזהר. ויש מקרים בהם לא רק עינו של העד משחקת תפקיד, אלא גם ידו נדרשת ליטול חלק בדברים. במקרה בו נשוא העדות, הפושע, מורשע, ונדרשת ענישה פיזית לגביו, קובעת לנו התורה "**יָד** הַעֲדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ", הם משמשים כמוציאים לפועל של העונש. ואכן אנו רואים שהקב"ה מזמן מראש עדים נבחרים, לפני שהוא משמיע אזהרות לעם ישראל, כנגד עבודת אלילים למשל. כדי שתוקפן של האזהרות לא יפוג לאורך הדורות, הוא בוחר בעדים מיוחדים, "הַעֲדֹתֵי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׂמִימִים וְאֶת הָאֲרָץ כִּי אֲבַד תְּאֲבִדוּן מִהָרַחֵק מֵעַל הָאֲרֶץ". ובמקרה שעם ישראל יעבור על האיסורים חלילה, כי אז השמים והארץ אמורים להוציא לפועל את העונש, "וְעָצַר אֶת הַשְּׂמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מִהָרַחֵק מֵעַל הָאֲרֶץ הַטֹּבָה". כעת ניתן להציג את השם **מִשְׁכַּן הָעֵדוּת**, גם מצד האזהרה הצפונה בו. המילה **מִשְׁכַּן** מרמזת על כך שהמשכן אמור לשמש גם בגדר **משכון**, לחוב שעם ישראל יהיה חייב לקב"ה, אם יעבור על מצוותיו. ומיהם העדים במקרה זה? לכך רומזת המילה **הַעֲדוּת**, שעל פי הפשט המשכן קרוי בשם זה, מכיוון שבו טמונים בתוך ארון העדות, שני לוחות הברית, הקרויים גם **לוחות הַעֲדוּת**.

דבר חסידות

אחת מתורותיו של הבעל שם טוב, על הפסוק "**כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׁנֵאָךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדַּלְתָּ מְעֹזְבוֹ לֹא עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ**":
כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר – כאשר תסתכל היטב בעיון בחומר שלך שהוא הגוף, תראה - **שֹׁנֵאָךְ** - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלוקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - **רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ** - שהקב"ה נתן לגוף תורה ומצוות כדי לזכך אותו, אך הוא מתעצל בקיומם. ואולי יעלה בלבבך - **וְחִדַּלְתָּ מְעֹזְבוֹ לֹא** – שלא לעזור לו, ותתחיל בסיגופים כדי לשבור את החומריות, כי על הגוף לבצע את השליחות המוטלת עליו. אז דע לך, כי לא זו הדרך שמאירה לנו התורה. כי אם - **עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ** – עליך לעזור לגוף, לתמוך בו במלאכת הבריורים ולזכך אותו בהדרגה, ולא לשבור אותו בסיגופים. (מעובד מספר "היום יום" – מדברי אדמור הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ס / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות למייל או במסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.